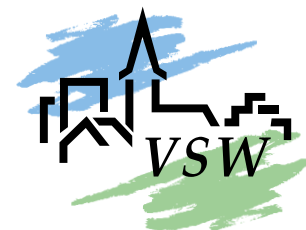

Tussen Wilgenplas en Rotte

**VERENIGING STEDEBOUWKUNDIG WIJKBEHOUD
HILLEGERSBERG SCHIEBROEK TERBREGGE**

November 2006 - Nr 58

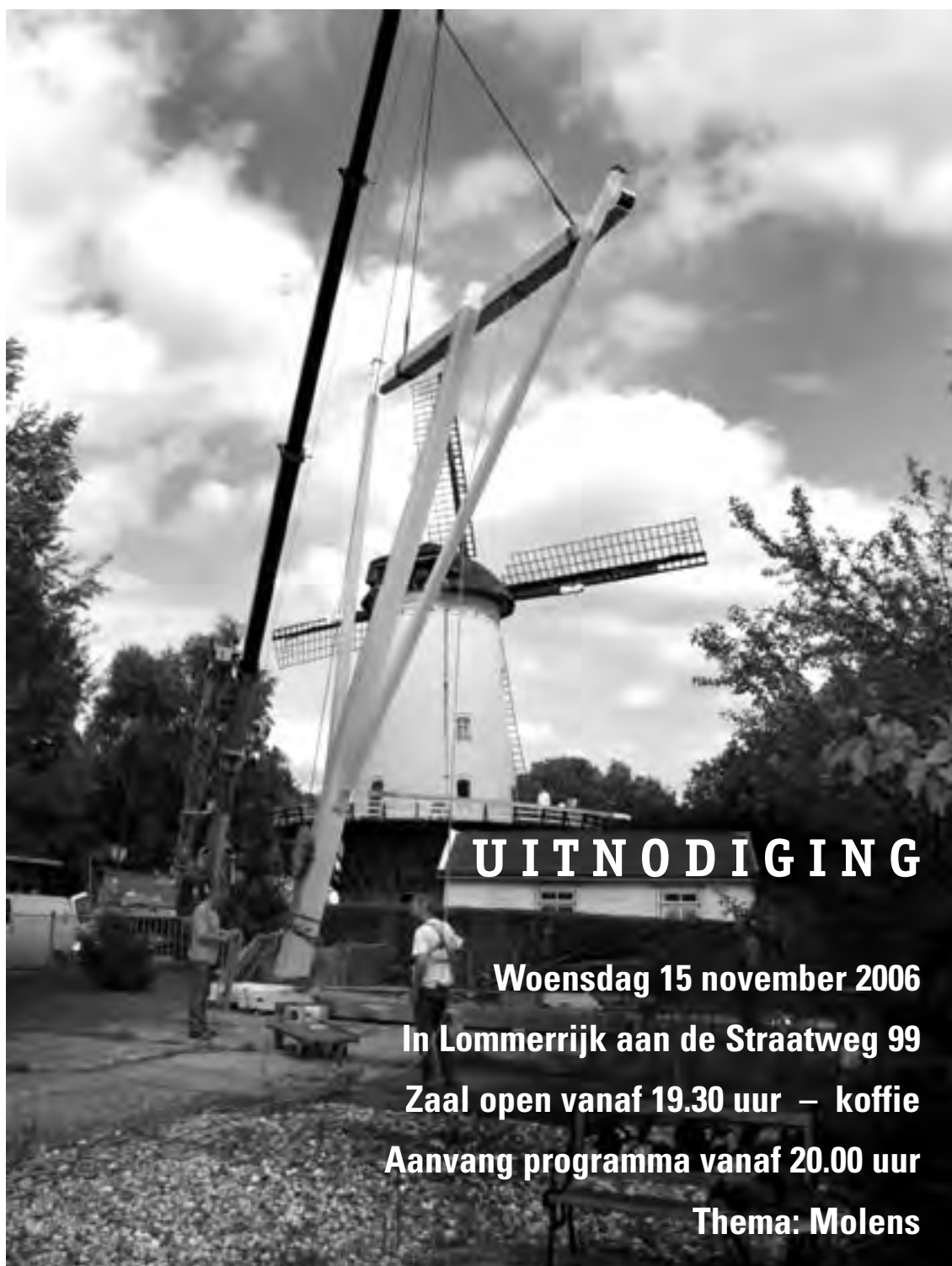
Live verslag
takelen
staartdeel
De Vier Winden

Nieuwe
prehistorische
vindplaatsen

Klompen uit
schoenen aan

Alvast een
beetje voor-
pret

Zoekplaatje

UITNODIGING

Woensdag 15 november 2006

In Lommerrijk aan de Straatweg 99

Zaal open vanaf 19.30 uur – koffie

Aanvang programma vanaf 20.00 uur

Thema: Molens

Openbare bijeenkomst

**Woensdag 15 november 2006.
In Lommerrijk aan de Straatweg 99.**

Programma

- 19.45 uur *Zaal open, de koffie staat klaar.*
- 20.00 uur *Opening en een woord van welkom door Hans Mani, voorzitter van de VSW*
- 20.10 uur *Feestelijke ondertekening van de bruikleenovereenkomst van het Baarhuisje door Bert Cremers, voorzitter van het dagelijks bestuur van de deelgemeente, Hans Mani, voorzitter van de VSW en Ivonne Koedam, bestuurslid van de VSW en initiatiefnemer voor het behoud van het baarhuisje.*
- 20.20 uur *Inleiding door Anton Stapelkamp (Dagelijks Bestuurder van de deelgemeente Hillegersberg-Schiebroek) over de geschiedenis van de deelgemeente, naar aanleiding van het feit, dat de gemeenten Hillegersberg en Schiebroek 65 jaar geleden bij Rotterdam werden ingelijfd.*
- 20.40 uur *Uitreiking van de oorkonde behorende bij het VSW-schildje 2006.*
- 20.50 uur *Pauze met tijd voor oude bekenden en nieuwe contacten.*
- 21.20 uur *Molens: monument of werktuig. Lezing door Gerard Ottevanger, beleidsmedewerker Molens van de provincie Zuid-Holland. Als telg uit een molenaarsgeslacht en opgegroeid in een molen langs de Rotte zal de inleider u meenemen naar bekende en minder bekende plekjes in onze provincie. Het molenbehoud zoals dat vandaag de dag gestalte krijgt zal ook belicht worden. Dan gaat het niet alleen over geld, maar ook over vakmanschap en ruimte voor de molen, de molenbiotop genoemd. Daarnaast zullen ook enkele plaatjes van verdwenen molens in ons werkgebied getoond worden.*
- 22.00 uur *Een laatste gelegenheid tot het stellen van vragen.*
- 22.15 uur *De zaal gaat sluiten. Iedereen wel thuis.*

Wel en wee baarhuisje

'Een mooi cadeau voor de inwoners van de deelgemeente'

Zoals u wellicht weet, maakt de VSW zich sterk voor het behoud van het Schiebroekse begraafplaatsje met baarhuisje aan de Ringdijk. Jarenlang heeft het baarhuisje ongebruikt leeg gestaan en lag het kerkhofje er verwaarloosd bij. Maar eind jaren negentig keerde het tij. Bij haar afscheid als voorzitter van de deelgemeente stelde Ivonne Koedam alle ontvangen giften beschikbaar voor het herstel van het vervallen baarhuisje. De eerste 10.000 gulden waren daarmee binnen. Op voorstel van de OPLW stemde de deelgemeenteraad in met een restauratiebudget, onder de voorwaarde dat aanvullend ook private gelden ingezameld zouden worden.

Daarna werd het stil, erg stil. Private gelden konden kennelijk niet worden gevonden en het baarhuisje ging zienderogen achteruit. Oud bestuurslid van de VSW, architect Michiel Banning, bood in 2003 de deelgemeente aan geheel kosteloos een restauratieplan te maken. Aan de VSW werd gevraagd mee te denken over de gebruiksmogelijkheden ervan, want zonder gebruikers dreigt het huisje weer snel te verwaarlozen en dan zijn alle inspanningen voor niets geweest. Het huisje van nog geen 4 bij 5,5 meter is echter niet geïsoleerd en heeft geen electra, water en sanitair. Om dat allemaal op orde te krijgen, lopen de totale kosten al snel op tot boven de 75.000 euro, terwijl het beschikbare budget van de deelgemeente, inclusief de donaties van Ivonne Koedam en politieke partijen, ca 22.500 euro is. Gelukkig stelt de stichting Berg en Broek in augustus 2004 een bedrag van 25.000 euro beschikbaar. Daarna volgen bureau Monumenten met 10.000 euro voor herstel van het voegwerk en de stichting Volkskracht met 10.000 euro. In mei 2005 stemt de Algemene Ledenvergadering van de VSW in met de dekking van de resterende 10.000 euro. Daarmee zijn alle kosten gedekt en kan het baarhuisje worden ingericht als vergader- en informatiecentrum van de VSW.

Voorwaarde voor de financiering is echter een goede regeling waarin het beoogde gebruik van het baarhuisje voor lange tijd wordt vastgelegd. Daarover zijn we nu al twee jaar in overleg met de deelgemeente. Verhuizing van de deelgemeente, personele wijzigingen en verkiezingen waren mede debet aan de opgelopen vertraging. In een recent gesprek met portefeuillehouder Cremers en voorzitter Van Rietschoten van de stichting Berg en Broek zijn we echter tot overeenstemming gekomen zodat de bruikleenovereenkomst nu feestelijk kan worden ondertekend.

Gelukkig hebben ondertussen de werkzaamheden niet helemaal stil gelegen. In opdracht van de deelgemeente is de restauratie aan de buitenzijde uitgevoerd en heeft de dienst Gemeentewerken het begraafplaatsje keurig opgeknapt. Op dit moment wordt het voegwerk van het baarhuisje hersteld. Dit moet zorgvuldig gebeuren omdat er een heel fijn knipvoegje is toegepast, een techniek die nog maar enkele vaklui beheersen.

In augustus 2007 viert de VSW haar 30e verjaardag. Een geheel gerestaureerd en ingericht baarhuisje is dan een prachtig cadeau. Niet alleen voor de leden van de VSW en de stichting Berg en Broek, maar voor alle inwoners van de deelgemeente Hillegersberg-Schiebroek. Behoud van een uniek plekje is daarmee voor lange tijd zeker gesteld.

Hans Mani, voorzitter.

VSW

VSW-bestuur op 'inspectie' in Berg en Broekpark

Snoekenpaaiplaats verhoogt waterkwaliteit Plas

In de afgelopen maanden kreeg de VSW enkele brieven van leden die verontrust waren over de werkzaamheden in het Berg en Broekpark. Er werden met groot materieel nogal ingrijpende grondwerkzaamheden verricht en er stond een groot bord, waarop vermeld, dat er hier een "snoekenpaaiplaats" werd ingericht. Was dit nu het einde van dit enige ongerepte stukje veenweide, dat binnen de grenzen van Rotterdam nog over is? En bovendien, wat is er over van de aloude Vlietsloot, de historische 'scheisloot' tussen de voormalige gemeenten Hillegersberg en Schiebroek.

Reden genoeg voor het bestuur van de VSW eens op nader onderzoek uit te gaan. Op zaterdag 23 september trokken enkele bestuursleden, samen met enkele leden van de Planologische Commissie Schiebroek en de voorzitter van 'Ons Buiten', de vereniging van bewoners van de huisjes op de eilandjes in de Bergse Achterplas, het Berg en Broek park in. Daar werden zij ontvangen door Jack Hemelraad van het Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard, die enthousiast vertelde over wat hier de afgelopen jaren gebeurd is. Omdat de waterkwaliteit van de Bergse Plassen te wensen overliet, is men al enige jaren bezig met een integraal plan van aanpak om de waterkwaliteit in de Bergse Plassen te herstellen. Voor deze aanpak heeft het Hoogheemraadschap overigens enkele jaren geleden nog een VSW-schildje gekregen.

In het kader van dit plan heeft men onder meer de Bergse Plassen uitgebaggerd, het verontreinigde slib verwijderd en een zandlaag op de bodem aangebracht. Verder werden alle recreatiehuisjes op de plas van riolering voorzien. Als gevolg hiervan is het water in de plassen veel helderder geworden.

Wel bleken in de plassen erg veel brasems te zwemmen. Brasem is een vis die zich in troebel water thuis voelt. Hij woelt in de bodem op zoek naar voedsel waardoor het gehalte zwevende stof ook verhoogd wordt. Met als gevolg, dat het heldere water langzaam maar zeker weer zou gaan vertroebelen. Daarom is in de afgelopen jaren zo'n 45 ton aan brasems en karpers uit de Bergse Plassen gevangen. Maar om te voorkomen, dat deze populatie zich weer gaat uitbreiden, bleek het nuttig ervoor te zorgen, dat er voldoende natuurlijke vijanden van de brasem in het water aanwezig zijn. In dit geval de snoek. De snoek plant zich echter voort in ondiep water, zoals bijvoorbeeld op ondergelopen weilanden. Al dit grondwerk is verricht, om in de paaitijd zonder

Jack Hemelraad toont het VSW-bestuur dat de Vlietsloot ongemoeid is gelaten.

aantasting van het landschap en zonder gevaar voor natte voeten voor wandelaars, gecontroleerd een klein deel van het park onder water te kunnen zetten (zoals het vroeger ook regelmatig onder water stond). En als de snoeken met de jonge snoekjes weer naar de plas teruggezwommen zijn, wordt het water weer teruggemaalend naar de plas en komt het gras weer tevoorschijn. Allemaal met als doel het water en de visstand in de Bergse Plas gezond te houden.

Het aanleggen van natuurvriendelijke oevers past ook in dit plan. Want behalve dat deze leuk zijn voor de 'natuurbeleving' door de bezoekers, bieden zij ook een natuurlijke paaiplaats voor andere vissen.

En de Vlietsloot? Bij alle werkzaamheden, die zijn verricht, heeft men zorgvuldig de Vlietsloot ongemoeid gelaten. Alleen, waar er vroeger een bruggetje over de Vlietsloot liep, heeft men nu een kleine dam gemaakt, om de waterloop beter te kunnen beïnvloeden. Overigens is die zo aangelegd, dat hij zonder problemen weer weggehaald kan worden, als dit toch ongewenste gevolgen zou blijken te hebben. Wel is een groot stuk van de Vlietsloot verloren gegaan, toen in de tweede helft van de vorige eeuw de weide van de kinderboerderij werd aangelegd en de Vlietsloot over de hele breedte van dat weiland werd dichtgegooid. Een idee, om eens een balletje op te gooien om dat stuk weer open te graven?

Marius Heijen

Bij hoog water zwemmen de snoeken over deze schotten naar de paaiplaats.

Excursie naar het nieuw ingerichte Schiebroekse park

Flora en fauna bloeien weer helemaal op

Op een prachtige zaterdag in september heeft Peter van Dalen zo'n 50 VSW-leden rondgeleid door het Schiebroekse park, het nieuw ingerichte park ten noorden van Schiebroek. Meeloper Jan Vermaak doet verslag:

In de kantine van volkstuintencomplex Lusthof heette Hans Mani, voorzitter van de VSW, alle aanwezigen een hartelijk welkom, daarna gaf hij het woord aan natuurliefhebber en specialist op het

De wandeling begon vanuit de kantine van het volkstuintencomplex Lusthof.

gebied van vogels en vleermuizen, Peter van Dalen. Schiebroekenaar Van Dalen is contactpersoon en bestuurslid van de Vogel-, Vleermuis- en Vlinderwerkgroep Noordrand.

Na een aantrekkelijke inleiding over zijn werk en hobby nam hij alle aanwezigen mee naar buiten en vertelde hij op diverse plekken in het park wat er zoal veranderd was en wat er binnenkort gaat veranderen voor de bezoekers. Hij vertelde allereerst in het kort dat de reden van deze nieuwe inrichting diverse oorzaken had.

Zo moest de hoogte van de bomen een aantal jaren geleden worden aangepast (een beslissing om honderden bomen te

kappen neem je niet zo maar...) en betekende de aanleg van de HSL een verplaatsing van een aantal sportvelden in deze regio.

Onderweg vertelde Van Dalen onder meer dat hij ooit in dit park aan nachtinventarisatie deed.

Dat waren spannende ervaringen, want hij leerde toen niet alleen de gewoontes van de vleermuizen kennen, maar kwam hij ook wel eens vandalen tegen...

In 2003 werd er een convenant getekend dat het park behalve een oud en een nieuw deel, ook een sportgedeelte zou krijgen. Verder zijn er in dit convenant diverse afspraken vastgelegd tussen gemeente en diverse organisaties met betrekking tot beheer, onderhoud en uitvoering van alle werkzaamheden. Het resultaat is nu al merkbaar: alles wordt nu goed aangepakt en de flora en fauna bloeit weer helemaal op. Er zijn meerdere biotopen - er ontstaan nu al nieuwe organismen -

maar ook diersoorten die nog niet eerder in het gebied gesignaleerd werden, zijn waar te nemen: kikkers, salamanders, een ijsvogel en natuurlijk de vleermuizen. Er is zelfs een vleermuis-kelder gerealiseerd, die we tijdens de wandeling hebben gezien: een ronde met bakstenen gemetselde ingang, waar in nauwe spleten de vleermuizen

kunnen in- en uitvliegen. De mens kan er zelfs niet meer bijkomen, vertelde Van Dalen.

Het Schiebroekse park werd op 21 juni 2006 officieel geopend. Rotterdam Airport schonk het park een moerasedijk en de deelgemeente gaf twee zitbanken. Op de nationale boomplantdag mogen bewoners een eigen herinneringsboom planten, omdat de portefeuillehouder vindt dat er nog teveel zicht is op de Doenkade. In 2004 werden vele bewoners in deze regio betrokken bij de aanleg van fiets- en wandelpaden, maar ook volkstuintenvereniging Ons Genoegen en de plaatselijke

tennisvereniging Hoge Limiet mochten hun zegje doen. Ook werd er een nieuw klautertoestel voor de jeugd gebouwd op het grasveld. Beroepsvissers hebben dit voorjaar netten uitgezet om de overmaat aan enkele vissoorten te vangen. Deze vissen worden dan naar een vijver in het Wilgenplaspark gebracht. De vijvers in het Schiebroekse park krijgen daardoor helderder water en dat zal wellicht libelles aantrekken. Tevens zullen de waterplanten beter gaan groeien. De wildroosters in het park zijn veranderd, omdat de Schotse Hooglanders hadden ontdekt, hoe je het park kon verlaten...

De gebruikers van het park zijn, behalve de vele wandelaars, ook de flatbewoners, scholieren, kinderen, allerlei onderzoekers, natuurliefhebbers, gehandicapte leden van de ruitervereniging en manege naast het park en niet te vergeten: de Schotse Hooglanders.

Jan Vermaak.

Excursieleider Peter van Dalen gaf boeiend uitleg.

Bomen moeten de Doenkade aan het zicht gaan onttrekken.

In ganzenpas door het park.

Nieuwe klautertoestellen voor de jeugd.

Verslag plaatsing staartdeel molen De Vier Winden

Een knap staaltje van samenwerken

VSW-lid Louise Langelaan passeerde korenmolen De Vier Winden juist toen er een nieuw staartdeel werd aangebracht. Ze maakte wat foto's en vroeg de redactie van Tussen Wilgenplas & Rotte of er in het novemnummer nog ruimte was voor een 'klein bijgeleidend stukje'. Uiteindelijk werd het een stuk van vier pagina's. 'Moet kunnen', vindt de redactie, temeer omdat het thema van de ledenavond 'Molens' is. Hieronder het verhaal van Louise Langelaan:

Op een zonnige woensdagmiddag kwam ik langs de molen 'De Vier Winden', aan de Terbregse Rotte kade. Het gaat om een stenen stellingmolen, een korenmolen. De molen is eigendom van de gemeente Rotterdam, die ook verantwoordelijk is voor het onderhoud. Nu stond er een kraan opgesteld om een ongeveer 12 meter lang houten staartdeel op zijn plaats te brengen. Zoiets bijzonders vraagt om kijken en vragen stellen. Het zou nog wel een uurtje duren voor ze gingen hijsen. Dus even thuis het fototoestel gehaald om het verloop van deze onderneming vast te leggen. Thuis even gekeken op de eigen site van de molenaar, voor een stukje geschiedenis.

Omdat de bet. bet. overgrootvader van de molenaar gedurende de Franse tijd (rond 1800) patriot was, werd hij, toen de Prins van Oranje terug kwam uit Engeland, van zijn ambten ontzet. Hij was iets "hoogs" bij de regering, en ook zijn nakomelingen mochten "ten eeuwigen dagen" geen wereldlijke ambten vervullen.

1e generatie. Hij kocht voor zijn zoon Kornelis (4 mei 1794-4 dec. 1876) in 1818 de molen van Goidschalxoord - nu Heinenoord in de Hoeksche Waard.

2e generatie. Arie (2 dec. 1852-28 jan. 1910) legde een stoommachine naast de windmolen om bij windstille dagen te kunnen draaien; kocht in 1874 500 genummerde en gedateerde linnen bloemzakken en ging bloem en meel malen voor de bakkers.

3e generatie. Arie (28 juni 1872-10 oct. 1933) maalde volkoren tarwemeel voor Rotterdam en reed dagelijks met een span grote Belgische paarden van de molen in Goidschalxoord naar de Rotterdamse bakkers. Hij huurde in 1930 de molen "De Noord" te Rotterdam die door toedoen van wethouder Verhooff

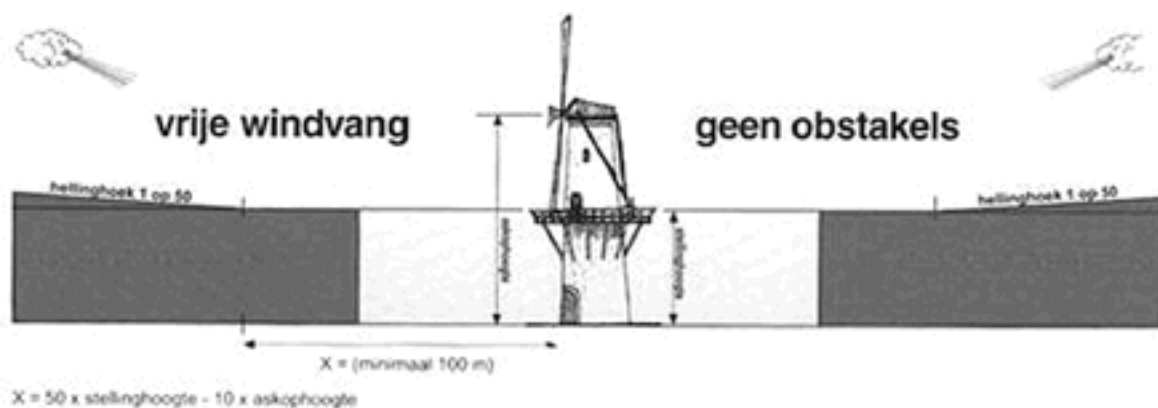

Meer dan 90% van de molens is rijksmonument.

was gespaard voor de slopers (de mokers en andere werktuigen stonden al onder in de molen). Afgebrand 28 juli 1954.

4e generatie. Gerrit (8 mrt. 1918-4 apr. 2000). Heeft na de brand van de molen "De Noord" te Rotterdam de molen "De Walvisch" te Schiedam ingericht voor bloem- en volkoren tarwemeel maalterij. Er zijn 3 koppel Franse molenstenen, silo's, graanreinigingsmachines, builen en een automatische inrichting voor het maken van "3 Kleur" kant en klaar bakmixen.

5e generatie. Leen Arie (geb. 1956 in molen "De Walvisch"). Is sinds 1968 in molen "De Walvisch" werkzaam; heeft een pneumatische inrichting

geplaatst om gedurende windstille dagen te kunnen malen. Meestal draaien de windsteen en de motorsteen tegelijk in een grote voorraadbunker (mengketel). Ook de automatische verpakkingsmachine voor de "3 Kleur" bakmixen is volop in bedrijf. Ook onder in de molen is een leuke molenwinkel voor de verkoop van de molenprodukten en bakmixen. Hand en spandiensten worden geleverd door de molenvrijwilliger Rens Franken. Dit alles komt tot een treurig eind met de fatale molenbrand in de nacht van 14 februari 1996. De tweede die Gerrit meemaakt. Tijdelijk wordt er een onderkomen gevonden in buurmolen 'de 3 Koornbloemen' ook in Schiedam. Omdat de opbouw van molen "De Walvisch" toch wel erg lang duurt, wordt er besloten om het hele bedrijf te verhuizen en in te gaan richten in molen 'De Vier Winden' in Rotterdam-Terbregge. Schiedam wordt helaas vaarwel gezegd en ze keren weer terug naar Rotterdam. Inmiddels is alles weer volop in werking. De machines werken weer, de windmolen werkt volop mee en onderin de molen "De Vier Winden" is weer (als vanouds) een molenwinkel aanwezig waar de molenprodukten en alles om zelf te bakken wordt verkocht. Hulde aan de gemeente Rotterdam en de molenmakers van de "restaurantwerkplaats Schiedam"!

Plaatsing staartdeel

Teruggekomen bij de molen kon ik door middel van foto's vastleggen hoe de plaatsing van het staartdeel verliep. Het hele gevaarte moest uiteindelijk op de centimeter precies worden neergelegd op de uitstekende steunbalken, z.g. 'voeghouten'. Dit vereiste een nauwkeurige samenwerking van de mensen op de grond, in de kraan en boven in de kap van molen .

De voeghouten steken dwars door de kap en maken deel uit van de basisconstructie daarvan. De korte spruitstaartbalk en korte schoren werden vervangen, van de lange schoren zal alleen een verrot deel worden aangeheeld. Ook het kruirad moet nog worden teruggeplaatst.

Eerst moest het staartdeel behoedzaam van de grond getild worden, zonder dat dit in de lucht zou gaan draaien. Voor de toeschouwer op de grond was het verbazend om te zien hoe het meterslange gevaarte steeds kleiner leek te worden. Toen volgde het manoeuvreren in de lucht, totdat het staartdeel precies op z'n plaats kon worden gebracht. Daarna werden er bouten aangebracht om de zaak te verankeren, de voorgeboorde gaten in steunbalken en het nieuwe staartdeel moesten hiervoor precies op elkaar vallen. Een knap staaltje van alle betrokkenen, met af en toe wel enkele spannende momenten.

Het praatje met de molenaar en de specialisten van de stichting Restaurantwerkplaats Schiedam, verantwoordelijk voor de uitvoering van het werk, vond later plaats op de omloop van de molen, waar we spraken

Het nieuwe staartdeel moest op de centimeter precies worden teruggezet.

Opletten dat het staartdeel niet in de lucht zou gaan draaien.

over het restauratiewerk en het molenaarsvak. Met daarbij nog een heerlijk puntje zelfgemaakte amandelkoek.

Energiebron de wind

Eerst wat algemene informatie: hoe werkt een windmolen? De energiebron, de wind, drijft het wiekenkruis aan. De twee molenroeden (met elk twee wieken) zijn bevestigd in de bovenas van de molen. Om deze as is een wiel aangebracht, het bovenwiel, dat met de as meedraait en de beweging overbrengt op de koningspil. Deze lange, verticale balk drijft bij een korenmolen de maalstenen aan. De molenaar kan door de molenzeilen geheel of gedeeltelijk op de wieken te leggen de snelheid beïnvloeden. Een optimale windvang bereikt hij door de molen "op de wind te zetten". Dit op de wind richten - het kruien - wordt meestal van buiten gedaan met een kruirad. Remmen kan de molenaar door blokken om het bovenwiel aan te trekken. Dit gebeurt vanaf de grond of vanaf de omloop

van de molen (stelling) met behulp van een touw en noemen we "de molen vangen".

Wat is nu de functie van de staart, waarvan ik nu een deel de lucht in zie gaan? De staart zit vast aan de kap en dient om de molen te kunnen kruien d.w.z. de molenaar draait het kruiwad onderaan de staart (nu nog niet aanwezig) en zet zo de molen met de wieken in of uit de wind. De molenaar zet dan de staart met kettingen vast aan de stelling. In de kap bevindt zich het kruiwerk, waarop de molenkap draait. Ook aan dit kruiwerk moesten enkele restauratie / onderhoudswerken worden verricht. U kunt zo'n kruiwerk een beetje vergelijken met een enorme kogellager, het bestaat uit stalen conische rollen die in houten lagers z.g. 'wagens' lopen. De assen in die rollen moesten ontroest worden en in het vet gezet. De houten 'wagens' waren op enkele plaatsen kapot, delen die ook vervangen moesten worden.

Het onderhoud van deze bewegende delen is van groot belang, gezien de enorme krachten die erop komen te staan. Een molen kan werken, b.v. graan malen, vanaf een windkracht 4/5, en uiterlijk tot een windkracht 8. Windkracht 9 zou misschien nog wel kunnen, maar brengt grote gevaren met zich mee. De verzekering dekt risico's dan ook maar tot windkracht 8.

Een belangrijk risico is dat de molen 'op hol' slaat, en dan niet meer te stoppen is, probeer je hem dan te kruien dan bestaat de kans dat de wieken met as en al afbreken door de gyroscopische krachten. De kans op ongelukken neemt toe wanneer delen van de molen al in slechte staat zijn. Goed onderhoud is dus belangrijk.

De wind is dus vriend en vijand van de molen, zonder voldoende wind kan de molen niet werken, te harde wind kan de molen volkomen vernielen. Een ander risico bij te harde wind is dat er oververhitting ontstaat door wrijving in de rem de z.g. 'vang'. Het hout gaat dan smeulen, en uiteindelijk branden, en als vonken dan de rieten kap bereiken is het snel gebeurd. Al menige molen is hierdoor totaal afgebrand.

Stilte voor de storm

De molenaar houdt dan ook altijd het weer goed in de gaten. Hij vertelde een verhaal over zijn vorige molen.

Het was mooi weer, met een lekker windje. De molenaar was met zijn vader aan het werk. Plotseling werd het volkomen windstil. De vader van de molenaar, met 40 jaar ervaring, gaf onmiddellijk orders om de zeilen van de wieken te halen, en snel, snel, alles vast te zetten. Terwijl de molenaar een stevige balk tussen het kruiwerk zette kwam er een enorme wind opzetten en de net op tijd vastgezette wieken stonden aan hun kettingen te rukken. De balk van ong. 1.50 meter lang en 20/20 boog door tot hij krom stond, een angstige situatie. Maar alles is heel gebeven, dankzij de ervaring van de oude molenaar, die in de stilte voor de storm het gevaar herkende. Zo heeft deze molenaar al vaker te maken gehad met verrassend snel veranderend weer. Een probleem is dat rondom deze molen een aantal bomen staat die zo groot en hoog zijn geworden dat ze veel wind wegnemen. Sommige bomen raken met hun takken bijna aan de wieken van de molen. Een bijkomend probleem van deze molen is dat de molenaar geen vrij zicht heeft naar alle

kanten. Aan de kant van de rivier kan hij het weer goed in de gaten houden, maar aan de andere kant -het westen- gaat de horizon schuil achter bomenrijen die hem het zicht ontnemen. Zo kan slecht weer de molenaar verrassen, waardoor hij te weinig tijd heeft om passende maatregelen te nemen. Dit is de reden dat de molenaar deze molen niet zo vaak laat draaien als hij zou willen. De

molenaar zou zich in deze situatie kunnen beroepen op het z.g. 'windrecht'.

Hier weer een stukje geschiedenis: windrecht hield in vroeger tijden in dat molenaars belasting moesten betalen over de wind die gebruikt werd (de windvang) om de molen te laten draaien. Deze belasting werd vaak geheven over de productie van de molen. Omdat een molen meestal het eigendom van de plaatselijke heerser was en aan de molenaar werd doorverpacht, was dit windrecht een manier om concurrentie tegen te gaan.

Als tegenprestatie zorgde de landheer ervoor dat er rondom de molen geen windbelemmering was. Er heerste een verbod op bebouwing en hoge bomen. Ook waren ingezetenen verplicht om hun graan op de molen van de landheer te laten malen (molendwang). In zekere zin stelde de landheer hiermee zijn inkomsten uit de molen veilig. Het windrecht eiste dat molens herkenbaar moesten zijn en voorzien moesten

*Ook binnenin de korenmolen
De Vier Winden zijn problemen
aangepakt.*

zijn van een naam. Traditioneel kozen molenaars vaak voor de naam van een dier. Door een afbeelding van dit dier op de molen te plaatsen wisten ook analfabeten welke molen bedoeld werd.

Aan het windrecht (en tegelijk hiermee het recht van molendwang) kwam in 1798 tijdens de Bataafse republiek een einde door de uitvaardiging van een staatsregeling. Tegenwoordig is vastgelegd dat een molen een vrije zone van 375 meter rond zich moet hebben om voldoende wind te kunnen vangen. Handhaving van het windrecht (sinds 1973 vaak aangeduid met de term molenbiotoop) is een taak van de waterschappen en Hoogheemraadschappen. Vaak zijn deze rechten ondergeschikt aan de wens tot stadsuitbreiding van de gemeente.

De molenbiotoop heeft betrekking op de hele omgeving van een molen, voor zover die van invloed is op het functioneren van die molen als maalwerktuig én als monument. Bomen en boomgroepen veroorzaken een extra nadeel voor de windvang, omdat zij met hun bladerkroon de wind enige tijd vasthouden, waardoor er grotere turbulentie optreedt en de wind met grotere kracht en met vlagen op de molen afkomt. Molenaars vrezen dit 'hollen en stilstaan' verschijnsel. Maar ondanks de steeds hoger wordende bomen is de molen nog steeds het hoogste punt in de omgeving. Daarom heeft een molen altijd een bliksemafleider, in de vorm van een koperen gearde leiding langs de reling van de omloop. De laagst staande wiek wordt bevestigd aan deze leiding, wieken zijn gedeeltelijk van staal en werken zo als bliksemafleider.

Restauratie

Terug naar de restauratie. Ook binnenin de molen zijn er problemen aangepakt. Zo waren de koppen van de balken, waar zij in de muren staken, verrot. Om dit te restaureren is er in overleg met de gemeente gebruik gemaakt van een nieuwe experimentele techniek. Hierbij worden de balkkoppen waar ze in de muur steken - het onzichtbare deel dus - afgezaagd.

Het balkuiteinde wordt van binnen gedeeltelijk uitgehouden en vervangen door epoxyhars.

Het - onzichtbare - deel in de muur is helemaal van epoxyhars, de rest is via kleine gaatjes ingespoten met de epoxyhars. Verder zijn er in de balk ter versterking glasfiberstaven aangebracht, ook onzichtbaar. Deze staven zijn enigszins flexibel, net als het hout zelf. Deze methode met de modernste middelen zorgt voor enerzijds een zowel vanuit bouwtechnisch, als ook vanuit restauratieoogpunt een bevredigend resultaat.

Een voor de hand liggende vraag in verband met het onderhoud: vallen alle molens onder monumentenzorg? Ja, meer dan 90 procent is beschermd als Rijksmonument. Velen denken dan: de overheid zorgt er verder wel voor, we hoeven er niet naar om te kijken. Maar dat is niet het geval. De overheid geeft wel subsidies, maar

het zijn primair de moleneigenaren die verantwoordelijk zijn. Een kleine 40 procent van de molens is nog eigendom van de overheid, veelal gemeenten. Voor de overige 600 molens zorgen particuliere eigenaren en meer dan 200 molenstichtingen en -verenigingen. De mensen van de stichting restauratiewerkplaats Schiedam hebben vrijwel alle molens in Rotterdam en Schiedam in onderhoud. In Schiedam staan vijf prachtige molens, en er zijn plannen om er een 'nieuwe' molen te bouwen, op de plaats waar er vroeger ook één gestaan heeft. Hierbij gaat het om een moutmolen, waar mout gemalen werd voor de bereiding van de Schiedamse jenever. Een nieuwe ontwikkeling na jarenlange ervaring met het onderhoud en restauratie van molens.

Dan is de lunchpauze voorbij, ik ben een heleboel te weten gekomen terwijl we gezellig hierboven in zon en wind op de omloop zaten. De mannen gaan weer verder met 'onze' molen, en als u er eens langskomt kunt u hun werk bewonderen.

Het nieuwe staartdeel moest op de centimeter precies worden teruggezet.

Louise Langelaan, september 2006.

N.B. Gebruikte bronnen bij het schrijven van dit stukje, en voor wie meer wil weten over dit onderwerp: kijk voor uitgebreide informatie op de site van de vereniging 'de Hollandsche Molen': www.molens.nl, en voor informatie over 'De Vier Winden' op de site van de molenaar: www.3kleur.nl. Een eenvoudig boekje over de verschillende molentypen in Nederland en de werking van een koren- en poldermolen is 'Molens in Nederland'. Dit boekje is bij het kantoor van de vereniging 'de Hollandsche Molen' te koop.

Bomen over bomen in Hillegersberg

'Als ze bloeien is het één groot feest'

Boomdeskundige Frans Prins heeft zich laten strikken: hij heeft toegezegd regelmatig een bijdrage aan Tussen W&R te leveren over bijzondere bomen in de wijk. Hieronder zet hij alweer z'n derde boompje – de linde – op:

“Bomen zijn zeer belangrijk voor mensengemeenschappen. Het zijn vaak blikvangers en ze zouden beeldbepalend horen te zijn bij de opzet van een stad of dorp om daarmee de leefbaarheid te vergroten. Kijken we bijvoorbeeld naar het stadsdeel Ommoord en vergelijken we de toestand vlak na de bouw en nu: toen was het kaal en ongezellig en thans heeft het door al het geboomte allure gekregen en straalt het warmte uit.

De linde is een boomsoort die geschikt is voor dit doel, voor de aanplant in de stad. In Nederland komt een aantal soorten linden voor. De belangrijkste zijn:

De zomerlinde (grootbladige linde ofwel *Tilia platyphylla*). De winterlinde (kleinbladige linde ofwel *Tilia cordata*). En de Hollandse linde (kruising tussen groot- en kleinbladige ofwel *Tilia vulgaris*).

In Hillegersberg staat her en der verspreid een behoorlijk aantal van deze fraaie bomen. Ze omgeven zich met een warme sfeer en als ze bloeien in juli dan is het één groot feest voor onder meer bijen en natuurlijk geniet ook u van de heerlijke geur die onder de bomen hangt. Opvallend is dat er over het algemeen weinig zaailingen te vinden zijn. Dit hangt vrijwel zeker samen met een tekort aan zonnestraling op onze breedtegraad. Verder is op te merken dat het hout zeer zacht en licht is en daarom geliefd bij handwerkslieden in vroeger tijden (bijvoorbeeld het houtsnijwerk in de St. Paul's Cathedral).

Nog een vierde lid van de lindenfamilie is de zilverlinde ofwel *Tilia tomentosa*. *Tomentosa* betekent donzig, viltig, hetgeen slaat op de witte onderkant van de bladeren die viltig aanvoelt. Het is een schitterende boom, die vooral in de zomer opvalt als men eronder loopt en omhoog kijkt: men ziet een dicht bladerdak met een prachtige licht grijsgroene kleur. Hoe langer men kijkt hoe meer het fascineert en hoe meer men onder de indruk komt van de schoonheid ervan. De oorzaak is echt de onderkant van het blad, waarmee een speciale belichting tot stand komt. Deze boom komt vooral voor in de Balkan, Klein-Azië en Oekraïne.

In Hillegersberg te vinden: een zomerlinde tegenover Mozartlaan 143 en tegenover Mahlersingel 15. Een winterlinde op overgang Beethovenlaan/Mozartlaan. Een zilverlinde op de Thorn Prikkerlaan bij het Beatrixplantsoen, de Mozartlaan tussen Pergolesilaan en Mahlersingel.”

*De zilverlinde op de Thorn Prikkerlaan
bij het Beatrixplantsoen*

Frans J. Prins.

Lezers reageren:

Meer informatie gedenksteen Wilgenlei

In onze vele publicaties was een bijzondere gedenksteen op de Wilgenlei aan de aandacht ontsnapt. Maar een attente lezeres van 'Tussen Wilgenplas en Rotte' maakte ons attent op het monumentje en op de abominabele staat ervan. We schreven daarover in ons mei-nummer en vroeger de lezers om de kennis die wij misten.

En zie daar: van vier leden ontvingen wij interessante informatie. Zij zijn inmiddels door ons bedankt en als cadeau-ontvingen zij onze uitgave "Kijk op de Wijk".

Op de eerste plaats was de tekst onjuist geciteerd.

De correcte tekst luidt:

"Eerste een moeras
"Daarna een plas
"Toen land voor 't vee
"Nu burgerstee

In 1973 werd in het februari-nummer van Het Orgaan van de Stichting Schiebroekse Gemeenschap, nu de SBO, er de aandacht op gevestigd dat precies 200 jaar geleden in 1773 een aanvang werd gemaakt met de droogmaking van de Schiebroekse veenplas. Er werd ook het denkbeeld geopperd ter herinnering aan dit feit een gedenksteen op te richten bijvoorbeeld in de vorm van een fontein of cascade in het perk op het kruispunt van de Wilgenlei - de vroegere molentocht die zorgde voor het droogmalen van de plas - en de Meidoornsingel.

Nu had de heer Ad van Gent, die vaak in het "Orgaan" schreef, het gemeentebestuur al veel eerder attent gemaakt op een oud steentje met het jaartal 1773, dat een laatst overgebleven herinnering aan de droogmaling was die tot tot 1779 duurde. Het was ingemetseld bij het gemaal hoek Ringdijk - Wilgenlei.

Voor 1773 bestond het gebied uit nagenoeg een grote plas, die bemalen werd door twee windmolens aan de Rotte namelijk de Broecksmolen en de Berghmolen die nu Prinsenmolen heet en aan het Prinsemolenpad staat. Bij de drooglegging werd het gebied verdeeld in drie polders. Te weten: de polder Schiebroek (570 ha), de polder 110 Morgen (85 ha) en de polder Berg en Broek (240 ha).

Het initiatief van Ad van Gent kreeg bijval. De sokkel voor de gedenksteen werd geplaatst in 1975 op verzoek van de toenmalige voorzitter van de Schiebroekse Gemeenschap, ir A.Raad. De ingehakte tekst is van Ad van Gent. De VSW heeft de Dienst Gemeentewerken geattendeerd op de verwaarloosde staat van het gedenksteen. Inmiddels is de steen gereinigd. Zo houden we gezamenlijk onze deelgemeente mooi.

Voor dit artikel werd dankbaar gebruik gemaakt van de ingezonden teksten van de heren Fons van der Cammen, Bert van Mil, John Hokke en Mario van de Velde.

*Iet Heetman,
Cie P & V*

*De gedenksteen aan de
Wilgenlei/Meidoornsingel
is gereinigd.*

Nieuwe prehistorische vindplaatsen in Hillegersberg en omgeving

De lezers van dit blad weten zo langzamerhand wel dat ze in een omgeving wonen waarin nog veel overblijfselen uit een ver verleden bewaard zijn gebleven. Dat er op de dorpsheuvel van Hillegersberg in vroeger tijden een kasteel gestaan heeft, is bij veel mensen bekend, mede omdat de ruïne op de begraafplaats bij de kerk nog altijd te zien is.

Maar dat er in Hillegersberg en onmiddellijke omgeving nog veel oudere bewoningssporen gevonden zijn weet wellicht niet iedereen.

In augustus 2005 werd door de gemeentelijke archeologische dienst van Rotterdam (BOOR) een onderzoek verricht aan de rand van het Bergsche Bos in opdracht van Horizon Instituut voor Jeugdzorg en Onderwijs. Het archeologisch vooronderzoek werd uitgevoerd vooruitlopend op de nieuwbouw van twee groepswohnungen en een activiteitencentrum in het plangebied Bergse Bos. Met grondboringen is vastgesteld dat in de ondergrond van het instituut een donk met bewoningssporen uit de prehistorie ligt. In de boringen zijn namelijk houtskool, vissenwervels en een fragment van een hazelnoot gevonden. De precieze ouderdom van de archeologische resten is nog niet bekend, daarvoor is verder onderzoek noodzakelijk, ook in het veld. Wel is duidelijk dat de samenstelling van het vondstmateriaal en de diepte van de laag waaruit dat vondstmateriaal afkomstig is, wijzen op een datering in het mesolithicum (Midden-Steentijd, ca. 8000-5000 v.Chr.) of in het neolithicum (Nieuwe Steentijd, ca. 5000-2000 v.Chr.).

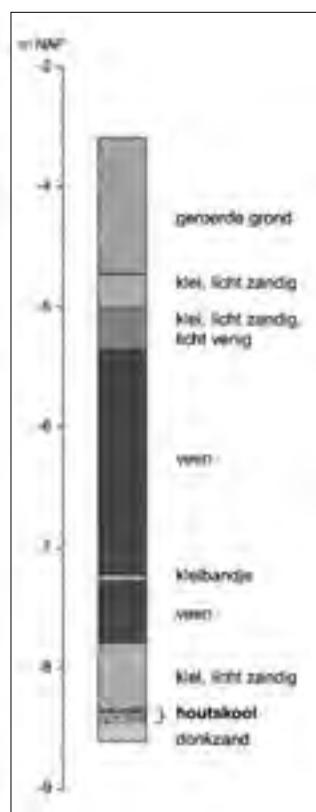
Ofschoon de vondst van die zeer vroege bewoning op deze plek verrassend was, staat zij geenzins op zichzelf. De dorpskern van Hillegersberg met de kerk en de kasteelruïne ligt ook boven op een donk. Als men in de Kerkstraat loopt kan men de verhoogde ligging van de dorpskern goed observeren. In de jaren vijftig werden er al bewerkte vuurstenen en oude scherven verzameld op de begraafplaats nabij de kerk. In 1990 heeft de gemeentelijke archeoloog een kleine opgraving verricht op de hoek van de Bergse Dorpsstraat en de Kerkstraat, daar waar nu het filiaal van de Rabobank staat. Aan de hand van boringen en een opgravingsleuf is toen een bewoningslaag uit de Nieuwe Steentijd in de top van de dorpsdonk vastgesteld. Aardewerk, vuurstenen werktuigen en brokken houtskool zijn daarbij

verzameld. Ook in februari 2006 is in de bouwput van het nieuwe Albert Heyn-filiaal aan de overkant van de Strekkade een cultuurlaag op een donk vastgesteld. De resultaten van dat onderzoek zijn op dit moment nog in bewerking.

Donken

Wat zijn dat, donken? Ongeveer 10.000 jaar geleden begon na een periode van extreme kou, de zogenaamde laatste IJstijd, de gemiddelde temperatuur op aarde op te lopen. Hierdoor smolten de ijskappen, die grote delen van Noordwest-Europa bedekten. Het vrijkomende smeltwater liet het tot dan toe droge Noordzeebekken vollopen, waardoor onze toenmalige kustlijn steeds verder naar het oosten terugschoof. De zeespiegel steeg aanvankelijk met maar liefst 2 meter per eeuw, thans is dit afgenomen tot circa 30 cm per eeuw (3 mm per jaar). Er was in onze omgeving toen sprake van een kale zand- en grindvlakte met weinig begroeiing waarin

vlechtende rivieren het smelt- en regenwater afvoerden naar het Noordzeebekken. Op die vlakte was maar weinig begroeiing waardoor de wind vrij spel had en op die manier het zand op de vlakte en in de droge rivierbeddingen soms tot metershoge parabool-duinen kon opblazen. Deze door de wind gevormde rivierduinen worden ook wel donken genoemd. Door de aanhoudende stijging van de zeespiegel en de relatieve daling van West-Nederland dreigde het del-

Het profiel van de donk in het Bergse Bos.

tagebied achter de kust onder water te lopen. Het verdrong echter niet. Dankzij de opwarming van het klimaat nam namelijk ook de begroeiing toe die de grond als het ware verankerde.

Achter de strandwallen langs de Noordzeekust ontstonden uitgebreide moerassen waar allerlei dieren en planten een gunstige biotoop vonden. De planten en dieren lokten op hun beurt ook weer mensen (jagers-verzamelaars en vissers) aan, die vanuit de hoge en droge donktoppen de uitgestrekte moerassen bejaagden.

In Rotterdam en omgeving komen meer donken voor. De donken liggen voornamelijk in oost-west georiënteerde stroken en ze komen zowel aan de noord- als zuidzijde van de Nieuwe Maas voor. Voor de aanleg van de RandstadRail zijn voor het archeologisch vooronderzoek grondboringen gezet onder het Centraal Station van Rotterdam. Daarbij is een donk aangetroffen met prehistorische bewoning op zo'n 12 meter diepte. Aan de hand van C14-dateringen van het opgeboorde houtskool is de bewoning op deze donk gedateerd in circa 5500 voor Christus, op de overgang van midden-steentijd naar nieuwe steentijd. Dat maakt de CS-donk meteen tot de oudste bewoonde plek in Rotterdam

Langs de donk stroomde ten tijde van de prehistorische bewoning een kreek met zoetwater in een riviergeul. De opgeboorde grond uit de vulling van die geul is in het laboratorium nader onderzocht. In de grond van de geul zitten allerlei oude stuifmeelkorrels, pitten en zaden. Op basis van het onderzoek van deze stuifmeelkorrels en andere plantenresten is het een en ander te zeggen over het landschap en het voedsel van de prehistorische mens. Het lijkt er op dat in die oude geul een rijk assortiment aan waterplanten groeide, waarvan vooral de grote vruchten van de waternoot door de mensen gegeten werd.. Op het zandige rivier-duin zelf verzamelde men hazelnoten, wilde appels en vruchten van de rode kornoelje. We weten nu ook dat de bewoning plaats vond in een getijden-gebied met voedselrijk, zoet water. Het water was rijk aan vis. Dat er door de oerbewoners gevist werd, blijkt uit de verbrande viswervels die volop in de boorkernen aanwezig waren. De onderzochte visresten waren uitsluitend afkomstig van zoetwatervissen, zoals karperachtigen (o.a. blankvoorn en rietvoorn), snoek, paling, maar ook van steur, baars en zalm.

De aangetroffen resten van akkeronkruiden tonen aan dat de bewoners van de donk stukken bos op de donk gekapt hebben. Ze deden dit vermoedelijk om een kampplaats te maken.

Landbouw en veeteelt waren nog niet bekend, men hield zich uitsluitend bezig met jagen, vissen en voedsel verzamelen. In welk seizoen de mensen op de donk bij het CS verbleven, is nog niet duidelijk. De restanten van verzamelde waternoten, hazelnoten en wilde appels wijzen in ieder geval op activiteiten in de herfst.

Op het Hollandse landschap van 10.000 jaar geleden ligt inmiddels een dik pakket van naar schatting 9 tot 16 meter aan zand, klei en veen. Alleen op de donken is dat niet altijd het geval. De toppen van de donken bevinden zich zelfs soms, zoals in Hillegersberg en in delen van de Alblasserwaard en de Krimpenerwaard, nog gewoon aan het oppervlak, daarmee aantonend dat archeologie lang niet altijd per definitie onzichtbaar is.

René Proos.

Op de hoek van de Bergse Dorpsstraat en Kerkstraat zijn in 1990 ook opgravingen verricht.

Het looppad naar de Hillegondakerk

Na het Judasbruggetje: klompen uit en schoenen aan

VSW-lid Jaap van Klaveren geeft toelichting op het looppad naar de Hillegondakerk dat genoemd wordt in het boekje 'Tempelen en Begraven':

In de vorig jaar verschenen publicatie 'Tempelen en Begraven' wordt op bladzijde 23 vermeld dat de Schiebroekenaren die in de Hillegondakerk ter kerke gingen, in plaats van via Kleiweg en Straatweg te lopen, de kortere route via een looppad ter hoogte van de huidige C.N.A.Looslaan op klompen namen waarna men op de Straatweg de meegenomen schoenen aantrok.

Bedoeld looppad liep oorspronkelijk langs een sloot achter de huidige Plaswijcklaan. Daar bevindt zich nu het parkeerterrein van het tennispark. De sloot was oorspronkelijk de grens tussen de gemeenten Schiebroek en Hillegersberg en verklaart waarom de tuin van het huis Plaswijcklaan 50 in een punt eindigt: daar ging de sloot over de huidige Plaswijcklaan en liep verder langs huis nr 43 om te eindigen in het huidige Plaswijckpark. Het laatste stukje sloot bestaat nog steeds en is de reden dat de achtertuin van nr 43 links wijder wordt. Daar dit gedeelte van de huidige Plaswijcklaan oorspronkelijk bij de gemeente Schiebroek behoorde, begint de nummering van de huizen in de Plaswijcklaan bij de Ringdijk. Later heeft men de gemeentegrens tussen Schiebroek en Hillegersberg recht getrokken en langs de Ringdijk gelegd zodat de Plaswijcklaan geheel Hillegersbergs gebied werd.

Het bedoelde looppad begon oorspronkelijk recht tegenover het begin van de Adrianalaan zoals de aanwezige bomen nog steeds aantonen. Omdat het pad steeds meer gebruikt werd, heeft men in de twintigste eeuw een breder zandpad

aangelegd daar waar nu de Plaswijcklaan is. Dat is het in het boekje 'Tempelen en Begraven' bedoelde looppad. Huis nr 50, als café De Kievit gebouwd in 1921/22, had de 'voordeur' aan wat nu de achterzijde is. Pas bij de aanbouw in 1967 is de deur naar de zijkant aan het huidige garagepad verplaatst.

De naam Plaswijcklaan gold oorspronkelijk voor het gehele pad van Ringdijk achter de sloot van de Jan van Ghestellaan langs tot aan het punt waar de Berglustlaan eindigt en de Jan van Ghestellaan begint. De C.N.A.Looslaan bestond toen nog niet. Het pad was met het eind van de Berglustlaan verbonden door een houten bruggetje dat wegens zijn slechte staat lokaal het Judasbruggetje werd genoemd. In 1929 tekenden vele bewoners van Berglustlaan en Jan van Ghestellaan een petitie waarbij het gemeentebestuur verzocht werd de brug te vervangen door één met een betere constructie. De technische dienst van de gemeente bevestigde de noodzaak maar de gemeente liet weten voor 1932 geen ruimte in het budget te hebben.

Inmiddels verzocht de heer C.N.A.Loos tussen zijn grond en de Jan van Ghestellaan voldoende ruimte te laten: dit werd later de grond om de C.N.A.Looslaan aan te leggen. Tot dan heette het gehele pad - van Ringdijk tot Berglustlaan - de Plaswijcklaan.

Inmiddels was het 1933 geworden en weer kwam er een door velen getekende petitie om nu eindelijk het gevaarlijke houten Judasbruggetje te vervangen. De

Moeder, kindervervoer en de stenen brug anno 2006.

technische dienst begrootte de gezamenlijke kosten van een nieuwe brug met op- en afrit op ongeveer 800 gulden. In dat jaar werd de brug daadwerkelijk gebouwd maar reeds het volgende jaar werden er gebreken vastgesteld: er lagen planken los waar men met de hakken in bleef haken en de afritten hadden dermate grote hoogteverschillen dat voetgangers en moeders met kinderwagens moeilijk de brug op respectievelijk af konden lopen. Ook waren er geen hekken langs de op- en afritten geplaatst. De ook nu door de gemeente geraadpleegde technische dienst vond de situatie inderdaad gevaarlijk te meer daar “automobielen er slechts met matige snelheid” overheen konden. De gemeente heeft toen de brug verbeterd en de gewenste hekken geplaatst. Dit was de eerste keer dat hier het op gang komend autoverkeer genoemd werd.

Nu de ingang van het Plaswijckpark verplaatst is, zullen niet zo veel moeders met kinderwagens de latere en bredere stenen brug die het houten Judasbruggetje (wie kent de naam nog?) vervangen heeft, nog passeren.

Wie nog verdere details over het Judasbruggetje wil lezen, raadplege in het gemeentearchief toegangsnummer 6.01 archief van het gemeentebestuur van Hillegersberg 05.08, dossier 4125.

Jaap van Klaveren.

Stilzitten onmogelijk bij jazzfestival

Voor zover u De Postiljon hebt ontvangen, hebt u kunnen lezen wat een succes het Hillegersbergs Jazzfestival ook dit jaar weer was.

Ongetwijfeld heeft het mooie en aangename warme weer de organisatoren in de kaart gespeeld.

Maar wat hebben we genoten van al die heerlijke muziek. En niet alleen van Dixieland maar ook van veel andere genres. Juist die variatie was zo aantrekkelijk!

En wat een kwaliteit! 'Stilzitten is onmogelijk' werd ons voorspeld in de nieuwe huis-aan-glossy Lifestyle. En zo was het inderdaad.

Het was ook voor de VSW een feestje om in onze stand op het vertrouwde plekje op de hoek van de Freericksplaats en de Weissenbruchlaan te staan. Het is zo belangrijk zoveel geïnteresseerde voorbijgangers te spreken en bijvoorbeeld de zorgen over en bezwaren tegen de geplande aanbouw van het Raadhuis te horen. Daarom staan we er ook! Natuurlijk is het fijn om nieuwe leden te werven (we hebben ze hard nodig) en om onze publicaties te verkopen (die hebben we niet voor niets gemaakt), maar het is vooral onze bedoeling te horen wat er onder de mensen leeft zodat wij daar, waar mogelijk, op kunnen inspelen.

Maar deze keer wil de VSW de organisatoren van het Jazzfestival nog eens uitdrukkelijk bedanken.

Zij nemen toch maar het risico van zo'n grootschalig gebeuren waar duizenden mensen van genieten.

Als het twee dagen regent bijvoorbeeld, nou ja, dan wordt het een heel ander verhaal.

Hartelijke dank dus Ondernemersvereniging Hillegersberg voor het heerlijke en zo gevarieerde muziekgebeuren en bedankt ook voor de aan de VSW verleende gastvrijheid.

*Iet Heetman,
cie P & V*

Inspraak bij excursieprogramma

De excursie door het Schiebroekse Park op 9 september 2006 was een succes. U kunt daar elders in dit blad uitvoerig over lezen.

Omdat er bij een groot aantal leden van de VSW veel animo voor de diverse excursies bestaat, zijn wij altijd alert op nieuwe mogelijkheden voor een interessant bezoek of een fraaie wandeling. Toch vroeg de cie P&V zich af of onze leden in dit opzicht wellicht ook zelf wensen hebben.

Omdat gebleken is dat Tussen Wilgenplas & Rotte door de leden heel goed wordt gelezen, ligt het voor de hand deze vraag nu hier aan u voor te leggen.

Hebt u dus een wens voor een volgende excursie, voor een bijzonder bezoek of tripje... Laat het ons weten. Wij zullen dan ons best doen, indien mogelijk, aan uw wens tegemoet te komen.

Met spanning zien wij uw suggestie tegemoet.

*Iet Heetman,
commissie Promotie & Voorlichting.*

Bij VSW-leden bestaat altijd grote belangstelling voor de georganiseerde excursies.

Alvast een beetje voorpret

In 2007 bestaat de Vereniging Stedebouwkundig Wijkbehoud 30 jaar, ons zesde lustrum. Met bijna 1000 leden een reden om een feestje te vieren. En wellicht hebben we dan dat magische getal van 1000 ook wel bereikt, wat geweldig zou zijn.

Het zal u niet verbazen dat de commissie P & V zich al lang beraden heeft over het hoe en wat. Maar nu blijkt dat er hier meerdere organisaties rondom dat jaar wat te vieren hebben.... Zelfs de deelgemeente.

In een paar gezamenlijke vergaderingen zijn globale plannen gesmeed voor een viering waar alle burgers van dit gebied aan kunnen deelnemen, van jong tot oud. In de komende maanden zullen die plannen - rond een historische figuur met een bekende naam - nader worden uitgewerkt.

En wie die man of vrouw dan wel mag zijn....? U hoort van ons!

Commissie P & V

Zoekplaatje

De redactie kreeg van mevrouw Makor deze mooie oude foto van een locatie ergens in Hillegersberg opgestuurd. Zo hadden we meteen een foto voor onze rubriek Zoekplaatje. Wie kan vertellen waar deze fontein de vinden was (is) verdient één van de VSW-uitgaven, zoals Tempelen en Begraven.

Het antwoord – misschien aangevuld met nog meer bijzonderheden – kan gestuurd worden naar de VSW, Postbus 35054, 3005 DB Rotterdam.

Waar (en wanneer ongeveer) is deze foto gemaakt?

Het degelijke fluitschip De Hillegaersberch

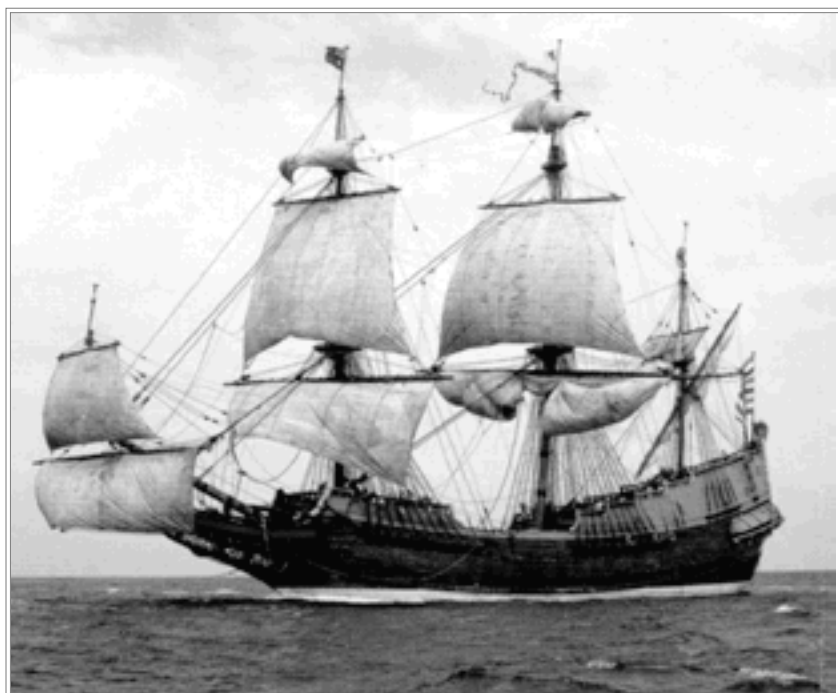
Iet Heetman las tot haar verrassing dat in de Gouden Eeuw een VOC-schip heeft rondgevaren met de naam 'De Hillegaersberch'. Daar wilde ze meer van weten. Op internet vond ze leuke informatie. Hieronder haar verhaal.

Veel Nederlanders hebben op een of andere manier een band met het water. Zeker in Zuid-Holland en Zeeland waar we beschermd door duinen, dijken en waterwerken zelfs onder de zeespiegel kunnen wonen en werken. En voor Rotterdam aan de Maas, waar we bovendien ook nog eens gezegend zijn met een drietal prachtige plassen, geldt dat nog eens extra. Heel wat van ons hebben een bootje of hebben het ooit gehad. Een tochtje op het water is altijd een feest!

Die liefde voor het water heeft Nederland in de loop van de eeuwen veel voorspoed gebracht. Denk maar eens aan de schepen van de Verenigde Oost-Indische Compagnie die al in de 17de eeuw de wereldzeeën bevoeren. Maar ook de vele zeeveldslagen met onder anderen Michiel de Ruyter en Piet Hein met zijn Zilvervloot waarover we in een vaderlandslievende bui zo enthousiast kunnen zingen. En wie kent niet het spookverhaal van "De Vliegende Hollander"? Het hoorde bij onze opvoeding.

De laatste jaren is de interesse in onze maritieme geschiedenis sterk toegenomen. Wellicht komt dat ook door de duikers die op de bodem van de grote wateren naar wrakken van eeuwen geleden vergane schepen zoeken. En soms met groot succes. Zelfs zo dat een bekend schip als "De Batavia" nauwkeurig werd gereconstrueerd en in de vaart werd gebracht. Naar ver-

luit zijn er plannen van filmmaker Paul Verhoeven om "De Ondergang van de Batavia" te verfilmen. Ook "De Scheepsjongens van Bontekoe" staat op het lijstje. En ten overvloede opent de Efteling dit jaar een attractie "De Vliegende Hollander" die is gebaseerd op het verhaal van de eigenzinnige kapitein die op eerste

De Hillegaersberch maakte in 1644 z'n eerste reis.

paasdag zee koos en gedoemd was om met schip en bemanning voor de eeuwigheid de wereldzeeën te bevaren.

Maar met stijgende verbazing las ik in het winternummer van het blad Lifestyle - dat her en der in onze deelgemeente wordt bezorgd - dat er ook een groot zeilschip genaamd "De Hillegaersberch" in die beroemde Gouden Eeuw voor de V.O.C. heeft rondgevaren. Het fluitschip werd in 1644 op een werf in Rotterdam gebouwd. Laadvermogen 360 ton. Het maakte tussen december 1644 en mei 1645 zijn eerste reis van Goeree naar Batavia. Vertrek 30.12.1644, aankomst 15.5.1645. In 1648 kreeg het opdracht Abel Tasman bij te staan bij een militaire expeditie van acht schepen met een bemanning van 1150 zeelieden en soldaten. De

bedoeling was de Spaanse zilverschepen komend uit Mexico te overmeesteren. Deze onderneming liep echter uit op een ramp. Een fluitschip is een driemaster met ronde achtersteven. Het type schip was erg in trek omdat het relatief gemakkelijk met een kleine bemanning te bevaren was. Er zijn nog meer fluitschepen bekend. Onder andere "De Blijdorp", "De Berkel" en "De Geldermalsen". Dit laatste schip werd bekend omdat Mike Hatcher in 1986 met succes de restanten ervan ontdekte met aan boord nog het later zo bekend geworden Ming porcelein dat tijdens de veiling in Amsterdam 10 miljoen Engelse ponden opleverde. Op de uiterst interessante website van Engelfriet (een bezoekje zeer de moeite waard) valt onder meer te lezen dat "De Hillegaersberch" indertijd regelmatig de haven van Taiwan aandeed. Als "assistent" was een 16-jarige jongeman, Cornelis Speelman, aanwezig die later admiraal en zelfs Gouverneur Generaal van Nederlands-Indië werd.

"De Hillegaersberch" voer in een uiterste roerige tijd in een bijzonder onrustig gebied. Desondanks heeft het daarbij nooit schipbreuk geleden. Het bleef in gebruik bij de V.O.C. tot 1659. Daarna werd het verkocht. Een heel degelijk schip, dus! Zo, dat was weer eens even iets heel anders dan behoud en restauratie van bijzondere gebouwen. Maar ik dacht, het is toch leuk te weten dat al in de 17e eeuw een oerdegelijk schip met de naam "De Hillegaersberch" met succes de wereldzeeën bevoer. Het is niet zo moeilijk nu om de lijn even door te trekken van V.O.C. naar V.S.W. Ook zo degelijk, ook zo ondernemend, ook zo dapper in roerige tijden!

Iet Heetman,

Geraadpleegd: "Lifestyle", winter 2005/ De VOC-site: Scheepsgegevens
Website "Engelfriet"

foto: Bataviawerf-Lelystad, Jaap Roskam

Tipje van de sluier opgelicht

In de vorige aflevering van Tussen Wilgenplas & Rotte stonden enkele vragen van lezers vermeld, onder het kopje "Wie licht een tipje van de sluier op?"

Op verzoek van de heer Vermeulen uit Zwijndrecht vroegen wij wie zich nog iets wist te herinneren van de boerderij van Vermeulen aan de Strekkade. Ir. L.P.M. Wensing is in 1937 aan de Nachtegaallaan komen wonen. Hij weet zich nog te herinneren, dat de weg aan de noordkant van de Strekvaart tot 1962 de Streckweg heette; het pad aan de andere kant heette Strekkade. De boerderij stond op de plaats van de huidige Hillegondaflat aan de Chabotlaan. Het hele gebied rond de huidige Chabotlaan tot de achtertuinen van de Montignyplein en tot aan het gemaal bij het Montignyplein hoorde bij de boerderij. Zijn broer, P.L.M. Wensing, was als jongen veel op de boerderij te vinden om te helpen met hooien en om de koeien achter uit de Boterdorpse polder via de Grindweg naar de boerderij te drijven.

Via de heer J.A. Ooms in België en zijn zuster in de Verenigde Staten kwam er een uitgebreid antwoord van mevrouw Ellen Bernasconi-Christensen uit Camorino in Zwitserland. Zij woonde als kind naast de boerderij. Zij heeft ook nog herinneringen aan de laatste bewoners: de ongetrouwde broers Jan en Arie en zus Anna, die op de boerderij werkten en zus Dora, die lerares was. Daarnaast was er een getrouwde broer Piet, die aan de Kerkstraat woonde, maar die ook nog een koe op de boerderij had staan. Volgens Mevrouw Bernasconi was er voor de oorlog op één van de weilanden een voetbalveld en stonden er op de dijk een paar houten schuren, waar de voetballers zich konden verkleden. Zij weet zich nog te herinneren hoe de familie Vermeulen tegen de onteigening gevochten heeft en hoe gedeprimeerd ze waren toen hun woning uiteindelijk toch plaats moest maken voor de nieuwbouw. Volgens de heer Wensing zijn ze daarna verhuisd naar Nieuwerkerk.

Uiteraard zijn deze gegevens (veel uitgebreider dan hier kan worden weergegeven) inmiddels doorgegeven aan de heer Vermeulen in Zwijndrecht. Wij wensen hem veel succes met zijn onderzoek.

Daarnaast werden ook nog vragen gesteld over het buiten "Lamsrust" (waar de Lamsrustlaan naar genoemd is) en de boerderijen die stonden op de plaats, waar nu de nieuwe Albert Hein gebouwd wordt, maar daar zijn nog geen reacties op binnengekomen. Als u hierover iets weet te vermelden is dat wellicht iets voor de volgende 'Tussen Wilgenplas en Rotte'.

U weet het adres: VSW, Postbus 35054, 3005 DB Rotterdam of per e-mail: vswkst@hotmail.com.

Boerderij van Vermeulen aan de Streckweg (ca 1910).

Uit: Overschie-Hillegersberg-Schiebroek in oude ansichten, Zaltbommel 1982.

Marius Heijenk.

Bezoek onze website

Informatie over de VSW is volop te vinden op de website: www.vsw.biz De site wordt regelmatig bijgewerkt. De allerlaatste nieuwtjes zijn erop te lezen.

www.vsw.biz

Zo
zag
het
er
lang
geleden
uit

De Dorpsstraat in 1908. De ontwikkeling van Hillegersberg voltrok zich na de eeuwwisseling snel. Dankzij de bemoeienissen van de Schielandsche Tramweg Maatschappij onder aanvoering van C.A. Freericks, kreeg Hillegersberg al snel een paardentramverbinding met Rotterdam.

's Winters was het druk op de Bergse Plassen. Als het vroom tenminste. En als schaatsvereniging Hillegersberg, die in deze omgeving de vermaardheid van de Kralingse Ijsclub had, een ijsbaan had aangelegd voordat de dooi inviel.

De Molenlaan, één der eerste plaatsen waar de nieuwe gefortuneerde zakenlieden uit Rotterdam zich vestigden op zoek naar een gerieflijker en rustiger woonplek

Op de laatste pagina van Tussen Wilgenplas & Rotte weer een paar oude ansichten. We vonden ze – met de begeleidende teksten - in het fotoboekje Zo was Hillegersberg. Uitgegeven in 1978 onder auspiciën van toenmalig Boekhuis Heijink. De redactie was in handen van H. van der Sloot

Inventarisaties

DE KERKSTRAAT EN OMGEVING - Een bijzonder gebied in Hillegersberg; een proefinventarisatie van de historische stedenbouwkundige kwaliteiten; september 1993. (€ 6,80)

INVENTARISATIE, MONUMENTEN EN ANDERE HISTORISCHE GEBOUWEN IN HILLEGERSBERG, SCHIEBROEK EN TERBREGGE ; maart 1994.

DE GRINDWEG - Een bijzonder gebied in Hillegersberg; een inventarisatie van historische en stedenbouwkundige kwaliteiten; maart 1994. (€ 6,80)

BIJZONDERE GEBIEDEN - Een inventarisatie van "bijzondere gebieden" in Hillegersberg, Schiebroek en Terbregge; mei 1995. (€ 6,80)

DE STRAATWEG - Een bijzonder gebied in Hillegersberg; een inventarisatie van historische, architectonische en stedenbouwkundige kwaliteiten; mei 1996. (€ 11,35)

DE ROTTEOEVERS - Een bijzonder gebied in Hillegersberg en Terbregge; een inventarisatie van historische, architectonische en stedenbouwkundige kwaliteiten; april 1998. (€ 10,20)

Vouwbladen en Studies

1987: Het Dorp op de Donk

1987: Het Boterdorpse Verlaat (€ 1,15)

1988: De Straatweg (€ 1,60)

1989: De Grindweg (€ 1,60)

1991: Terbregge (€ 2,05)

1999: Het Molenlaankwartier (€ 2,30)

2000: Hoge Limiet (€ 2,30)

2003: Schiebroek Historie & Topografie (€ 5,00)

1990: Oude kaarten van Hillegersberg (€ 2,05)

2004: Landschap in baksteen (€ 5,00)

Inventarisaties, Vouwbladen en Studies zijn schriftelijk te bestellen via onze postbus of door het zenden van een e-mail (zie onder).

Andere uitgaven van de VSW

- Gebouwde accenten	Monumenten in Hillegersberg, Schiebroek en Terbregge: een prachtig fotoboek. (€ 13,50)
- Kijk op de wijk	Een bundeling verhaaltjes over bijzondere plekken in onze deelgemeente. (€ 6,50)
- Wandel- en fietstochten	Een mapje met 8 wandel- en fietstochten in de deelgemeente (€ 5,00)
- Tempelen & begraven	Bekende en onbekende kerken en begraafplaatsen in de wijk (€ 6,50)
- Het Geluk van de Rotte	Een bloemlezing op de Rotte - met veel kleurenfoto's (€ 13,50)

Deze uitgaven zijn koop bij:

- Carlier, Bergse Dorpsstraat 114

- Molenaar's Boekhandel, Bergse Dorpsstraat 35

- Donner, Lijnbaan 150

- Boekhandel Coelers, Peppelweg 128a

- Bruna, Kleiweg 147

- Archiefwinkel, Coolsingel 91

UITGAVE VAN DE VERENIGING STEDEBOUWKUNDIG WIJKBEHOUD HILLEGERSBERG-SCHIEBROEK-TERBREGGE - Nr. 3-2006

Voor de inhoud zijn verantwoordelijk:

- de auteurs voor hun specifieke artikelen
- de VSW voor de verenigingszaken

Secretariaat:

Vereniging Stedenbouwkundig Wijkbehoud

Postbus 35054 - 3005 DB ROTTERDAM

Tel: 010-2184385

E-mail : vswhst@hotmail.com

Internet : www.vsw.biz

Aan dit nummer werkten verder mee:

- Wil Baghuis - redactie en fotografie
- Jan Vermaak - fotografie
- Willem Scholten - vormgeving
- Wim Meijer - productie
- Grafia - drukwerk